

PAPER DETAILS

TITLE: Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Politika Temelinde Dezavantajli Bir Grup Olarak Çocuk İşçiler Realitesi

AUTHORS: Mesude YÜKSEL,Orhan ADIGÜZEL,Hasan YÜKSEL

PAGES: 23-34

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/304731>

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SOSYAL POLİTİKA TEMELİNDE DEZAVANTAJLI BİR GRUP OLARAK ÇOCUK İŞÇİLER REALİTESİ

Mesude YÜKSEL*

Doç. Dr. Orhan ADIGÜZEL**

Yrd. Doç. Dr. Hasan YÜKSEL****

Özet:

Günümüzde çocukların aile bütçesine katkıda bulunmak, evi geçindirmek, yoksullukla mücadele etmek gibi nedenlerde çalıştırılması çocuk işçi gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Daha oyun çağındaki olan, kendini ve çevresini tam olarak tanımayan, iradi yeterliliğe erişememiş binlerce çocuk, uluslararası standartlara uygun olmayan, eğitimin, sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu işlerde çalışmaktadır. Eğitim ve oyun hakları ellerinden alınan bu çocuk işçiler fiziki, biyolojik ve zihinsel gelişimlerini tamamlayamamakta, ileride sağlıksız bireylerin yetişmesine neden olmaktadır. Kısaca çocuk işçiliği tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemiz içinde tehdit unsuru olmaktadır. Çalışmada çocuk işgücü ile ilgili Türkiye İstatistik Kurumunun Uluslar arası Çalışma Örgütü’nün (ILO) ve IPEC programının desteği ile yapmış olduğu araştırmalara yer verilmiştir. Araştırma sonuçları değerlendirilerek, toplumun dezavantajlı gruplarından biri olan çocuk işgücünün önlenmesi hususunda yapılması gerekenlere ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Çocuk İşçiliği, İşçi, İstihdam

JEL Kodları: J00, J80, J81, J82, J820

ON THE BASIS OF SOCIAL POLICY, THE REALITY of CHILD LABOUR AS A DISADVANTAGED GROUP IN THE WORLD and IN TURKEY

Abstract: Nowadays, being forced to work on account of the fact that contributing family budget, supporting their families, and tackling with Poverty bring about the reality of child labour. Thousands of child who are at the age of “playing games”, who do not get familiar with themselves as well as environment exactly, and who do not have the capability to decide work in different jobs which are not in compatible with international standards and which are in

---

* Doktora öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, S.Yazar, mesude_dgn@hotmail.com.

** Öğretim üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, S.Yazar, orhanadiguzel@gmail.com.

**** Öğretim üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, S.Yazar, hasanyuksel37@gmail.com.

capable of suggesting education as well as health services. These child workers whose education and game rights are seized cannot complete their physical, biologic, and mental developments which bring about growing unhealthy individuals. In short, child labour is a problem both in the world and in Turkey. In the study, child labour researches of Turkish Statistical Institute which was carried out with the support of ILO/IPEC program were given. Depending upon the assessment of researches, the suggestions and some further projections were mentioned to prevent child labour as a disadvantaged group of society.

Key Words: Social Policy, Child Labour, Worker, Employment

Jel Codes: J00, J80, J81, J82, J820

Giriş

Sosyal politika tüm dezavantajlı grupları kucakladığı gibi çocukları da koruma altına almaktadır. Daha oyun çağında olan binlerce çocuk çeşitli nedenlerle çalıştırılmakta ve çoğunlukla eğitim hakkından mahrum bırakılmaktadır. Bu haktan mahrum bırakılan çocuklar donanımlı, bilgili ve entelektüel bir birey olmak yerine niteliksiz ya da vasıfsız birey olmak zorunda kalmaktadır. Bu durum sosyal devlet olgusunu, sosyal devlet oluşumu ve sosyal politika süreçlerini derinden etkilemektedir.

Türkiye’de Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yapmış olduğu istatistiklerde, 2012 yılında 6-17 yaş aralığında bulunan çocuk işçi sayısının 15 milyon 247 bin kişi olduğu belirtilmektedir. Bu sayı önceki yıllara oranla düşük olsa bile dünya geneli ile kıyaslandığında yüksek bir rakam olduğu görülmektedir. Türkiye’de özellikle işverenlerin çocuk işçileri ucuz işçi olarak görmeleri, çocukların yoksullukla mücadele etmek, hane halkına katkıda bulunmak, kısa vadede para kazanmak gibi amaçlarının bulunması, çalışma hayatının düzenlenmesinde meydana gelen mevzuat eksiklikleri, işyerlerinin düzenli ve yeterli olarak denetimden geçirilmemesi gibi nedenler maalesef ülkemiz için bir tehdit unsuru olan çocuk işgücü sorununu ortaya çıkarmaktadır. Geleceğin teminatı konumunda olan bugünün çocuklarına sahip çıkmak tüm dünya devletlerinin görevi olduğu gibi Türkiye’nin de en temel sorumluluğu arasındadır.

1. Sosyal Politika ve Kapsamı

Sosyal politikanın tanımı farklı şekillerde yapılmaktadır. Dar anlamda sosyal politika sadece işçi sınıfının problemlerine çözüm arayan ve ortaya çıkan kriz durumlarına çözüm üretmek amaçlı politika yapmayı hedefleyen siyasal ve ekonomik sistemdir. Geniş anlamda sosyal politika ise toplumun sadece bir kesimine odaklanmadan, konut, göç, şehir ve bölge planlaması, eğitim, sağlık, terör, çocuk istismarı, cinsiyet ayrımı, sosyal güvenlik, dezavantajlı gruplar gibi toplumun tüm kesimini ilgilendiren konuları kapsamaktadır (Yüksel, 2014a: 22, 24). Kısaca geniş anlamda sosyal politika, korunmaya muhtaç tüm sosyal grupları kapsamına almaktadır.

Toplum içindeki tüm insanları kucaklayan sosyal politika kavramı günümüzdeki çağdaş tanımlamalardan yola çıkarak şu şekilde tanımlanmaktadır. “Sosyal politika, toplumu sosyal bakımdan yükseltmek ve bu amaçla bireylerin sahip olmaları gerektiği kabul edilen bir hayat seviyesi alt sınırının üzerine, kendi ekonomik güçleriyle sınırlı olmadan ulaşabilmelerini sağlayacak sosyal, ekonomik, hukuki, idari ve kurumsal gerekleri gerçekleştirerek devlet ve toplum düzenini geliştirmek için, toplum adına devlet ve hükümetin benimsediği sosyoekonomik ilkeler ve uygulamalardır” (Sargutan, 2006: 2).

Sosyal politika, toplumun dezavantajlı grupları olarak nitelendirilen yaşlılar, yoksullar, engelliler, kadınlar, çocuk işçiler gibi korunmaya muhtaç grupların problemlerini çözmek, topluma ve çalışma yaşamına entegre olmalarını sağlamak, ayrımcılığı önlemek gibi hedefleri gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda sosyal politika sosyal dengelerin korunmasında katalizör görevi görmektedir (Yüksel, 2014a).

2. İstihdam ve İşçi Kavramları, İş İlişisinin Kurulması

İşgücünün çalışması ve çalıştırılması olarak bilinen “istihdam” kavramı, geniş anlamda “üretim faktörlerinin üretim sürecinde etkin, etkili ve verimli bir şekilde kullanılması” anlamına gelmektedir. Dar anlamdaki istihdam ise “emek faktörünün etkin bir şekilde kullanılması” şeklinde tanımlanmaktadır (Ören, 2013: 68). Baştaymaz (2002)’a göre istihdam kavramı “girişimcilerin insan ihtiyaçlarını karşılamak üzere, mal ve hizmet üretme çabası içinde, diğer üretim faktörlerini olduğu gibi; emeği de üretim sürecinde üretken bir faktör olarak kullanmaları ve yaratılan emeğe pay vermeleri” şeklinde ifade edilmektedir (Baştaymaz, 2002: 5).

Bir başka tanıma göre istihdam kavramı “çalışma ve gelir elde etme kararında olan bireylerin, hizmetlerinden faydalanılmak üzere, ‘iradi’ ve ‘ihtiyari’ çalıştırılmalarını” ifade etmektedir (Yaman, 1977: 49). Bu tanımlar ışığında istihdamın olabilmesi için çalışacak kişilerin çalışma çağında ve iradesinde olması gerekmektedir. Çalışma çağında bulunan nüfus ise 15- 64 yaş arasını kapsamaktadır. 15 yaşının altında bulunan çocukların çalıştırılması ya da çalışması istihdam kavramı ile çelişmektedir. Yine aynı şekilde bu çocukların zorla kendi iradeleri ve istemelerine bakılmaksızın çalıştırılması çağdaş ülke profiline çok gerisinde kalmaktadır. Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de çok büyük bir problem olan çocuk işçiler konusu yetkili kişilerin en önemli gündemlerinden biri olmalıdır.

İstihdama katılan gruplar arasında emeğin en savunmasız ve dirençsiz halini oluşturan grup şüphesiz çocuk işçileridir. Küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalan çocuk işçilerinin yaşadıkları bu travma, çocuk istismarının farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. İstihdama katılmak zorunda olan çocuklar, eğitim, sağlıklı bir çevrede büyüme, yeterli düzeyde beslenme gibi en temel haklardan yararlanamamakta ve bu haklardan mahrum kalan çocuk işçiler sosyal dışlanma ve yaşanan topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayamama tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Diğer yandan istihdamın tehlikeli ve ucuz alanları, ekonomik dünyanın savunmasız ve dirençsiz aktörleri olan çocukları hiç düşünmeden iş ortamına kabul etmektedir (Şen ve Kahraman, 2012: 167-189).

4857 sayılı İş Kanununun 2. maddesine göre bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi denir (İK, md. 2). İş kanununda yapılan bu tanımlar doğrultusunda bir kişinin işçi sayılabilmesi için bir iş sözleşmesinin bulunması gerekmektedir. İş sözleşmesi, bir tarafın bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın(işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşmedir. İş sözleşmesinin iş, ücret ve bağımlılıktan oluşan üç temel unsuru bulunmaktadır. Bununla birlikte iş sözleşmesi iş ilişkisinin hukuki dayanağını oluşturmakta, iş sözleşmesine dayanmayan işlerde çalışan işçiler ve bunlara işverenler hukuki olarak işçi ve işveren olarak adlandırılmaktadır. Kısaca iş ilişkisinin kurulması taraflar arasında imzalanan iş sözleşmesinin yapılmasına bağlıdır (Yüksel, 2014b: 27, 33). Fakat bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de teorik olarak kanunda aşık bir şekilde belirtilmesine karşın uygulama aşamasında bu durum çok farklı hale dönüşebilmektedir. Özellikle çocuk işçilerin iş sözleşmesi bulunmasından ziyade kayıt dışı çalıştırıldığı, herhangi bir sigorta yapılmadığı ve uygun olmayan ortamlarda, zor şartlar altında çalıştırıldığı görülmektedir.

3. Çocuk İşçiliği Tanımı ve Kapsamı

Çocuk işçisi kavramı bir ülkeden diğer ülkeye, gelişmiş olan ülkeden gelişmekte olan ülkeye, ülke içinde kentsel alandan kırsal alana farklılıklar göstermekte, bu doğrultuda da anlam olarak toplumdan topluma tanımı değişmektedir (Karabulut, 1996: 6). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre 18 yaşına kadar olan herkes çocuk sayılır. Çalışan çocuk kavramı uluslararası tanıma göre “esnaf ve sanatkarlar yanında ya da sanayi iş kolunda çalışan çocuklarla, tarım kesiminde ailesi ile birlikte çalışan çocuklar” olarak ifade edilmektedir (Bulut ve Gülcan, 2007: 9).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ‘çalışan çocuk’ ya da ‘çocuk işçisi’ kavramını “15 yaşının altında yaşamını kazanmak, aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla çalışma yaşamına erken yaşta atılan çocuklar” şeklinde tanımlamıştır. Yine ILO’nun 138 sayılı sözleşmesine göre 15-24 yaş grubu işçi olarak kabul edilmekte ve taban yaşının yukarıya çekilmesi genel kabul görülmektedir. ILO’nun yaşlar arasında yapmış olduğu bu ayırım doğrultusunda, 4857 sayılı İş Kanunu 15 yaşına kadar olanları çocuk işçi, 15-24 yaş arası bireyleri genç işçi olarak kabul edilmiştir (Terzi, 2009: 3).

Bir işverene karşı, belli bir ücret karşılığında bağımlı olarak iş görme edimini gerçekleştiren belli bir yaşın altındaki kişilere “çocuk işçi” denmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 71. maddesine dayanılarak çıkarılan Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in 4. maddesinde çocuk işçiliğinin tanımı yapılmıştır. Bu tanıma paralel olarak çocuk işçilik yaşının alt sınırı 14, üst sınırı ise 15 olarak belirlenmiş ve ilköğretimlerini bitirmiş kişilerin çocuk işçi olabileceği ek bir şart olarak hükme bağlanmıştır (Şahin, 2009: 6).

4. Çocuk İşçiliğinin Nedenleri

Türkiye’de çocukların çalışmasının temel nedenleri ile çocuk çalışması hakkında uluslararası düzeyde yapılan çalışmaların sonuçları, büyük oranda birbiriyle benzerlik göstermekte ve genel olarak çocuk işçiliğinin temel nedenleri; yoksulluk, göç, nüfus fazlalığı, geleneksel bakış açısı, eğitim olanaklarının yetersizliği gibi faktörleri kapsamaktadır (Tor, 2010: 32).

Bulutay’a göre (1995) çocuklar başlıca iki nedenle çalıştırılmaktadırlar. Bunlardan birincisi çocuklar ailelerinin geleneksel yaşamın sürdürülmesine katkıda bulunabilmek için çalışmakta ikincisi ise ailelerinin geliri yetersiz

olduğu için dükkânlarda, fabrika, atölyelerde ve sokaklarda aile bütçesine yardımcı olmak amacıyla çalışmaktadır (Bulutay, 1995: 3).

Ülkelerin içinde bulunduğu yapısal sorunlar çocuk işgücü problemini beraberinde getirmektedir. Çocukların çalışma yaşamında var olmasının en temel nedenleri yoksulluk ve eğitimsizliktir. Çalışan çocukların ailelerinin genel olarak gelir düzeyleri düşük olduğu için aileler çocuğun kazandığı paraya ihtiyaç duymaktadır. Sanayileşme sürecini tamamlayamamış, eğitim oranı düşük, nüfus artış hızı yüksek, dolayısıyla nüfus yapısı genç olan ülkelerde bireyler çoğunlukla fakirliğin zorlayıcı baskısı altında kalmakta ve böylelikle nedenleri aşağıda belirtilen çocuk işgücü problemi ortaya çıkmaktadır (TİSK, 2010, <http://www.tisk.org.tr/ipek.asp?id=508>, Erişim Tarihi 08.12.2014).

4.1 Yoksulluk

Ailelerin yoksul olması, çocuğun eğitim masraflarını karşılayamamasına neden olmakta ve çocuğun okula devamını engellemektedir. Okula gidemeyen ve yeterli eğitim alamayan çocuklar, aile bireyleri gibi donanımsız yetişkin, düşük gelirli, vasıfsız işgücünü beraberinde getirmekte bu durum da yoksullukla sonuçlanmaktadır (Tor, 2010: 33). Yapılan araştırmalar çocuk işgücünün en önemli nedeninin yoksulluk olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksul olan aileler gelirlerinin büyük bir bölümünü beslenmeye harcadıkları için çocuklarının kazanmış olduğu para onların eğitim almasından daha değerlidir. Özetle, ailelerin asgari düzeyde geçinmeye yetecek kadar bütçeye sahip olmamaları, çocuklarının okul masrafını karşılayamamalarına, onların eğitimlerine devam edememelerine ve çalışma hayatına itilmelerine sebep olmaktadır (Terzi, 2009: 17).

4.2 Ailenin Eğitim Durumu

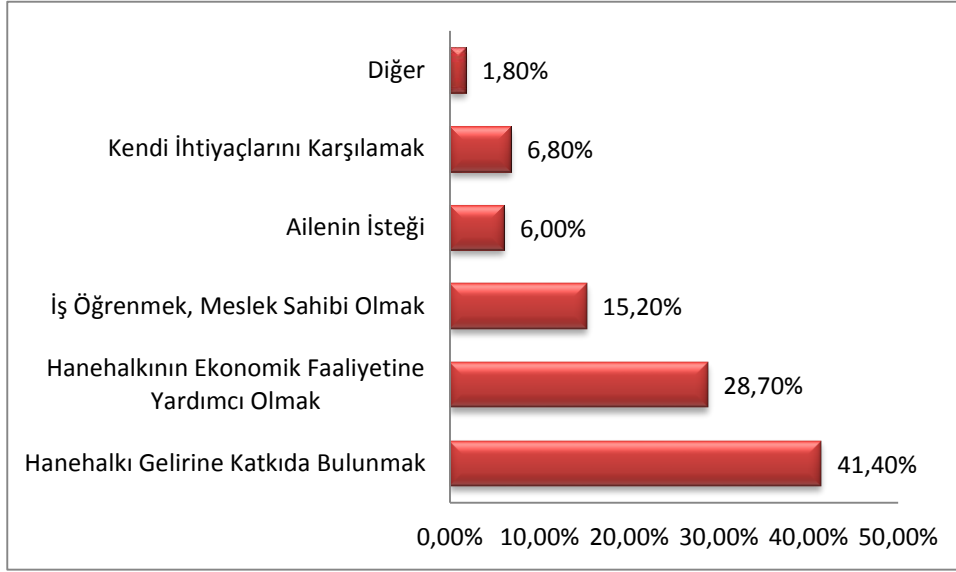
Çocuk işgücünün en önemli nedenlerinden biri de çalışan çocukların ailelerinin eğitim düzeylerinin düşük olmasıdır. Bu durum çocuk yetiştirme ve çocuk sorumluluğu konusunda ailelerin eksik bilgi seviyesi ve bilinçsizliğinden kaynaklanmakta ve bu nedenle çocuklar geleneksel yöntemlerle yetiştirilmektedir. Eğitim düzeyinin yetersizliği ebeveynlerin “çocuk sorumluluğunu” tam anlamıyla kavrayamamasına yol açmaktadır. Aileler çocuklar üzerinde para kazanması gerektiği baskısı kurmaktadır. Bununla birlikte eğitimsiz aileler çocuğun çalışmasının şimdiki ve gelecekteki tehlikelerini tahmin edememektedir (Fidan, 2004: 33, 34).

4.3 Göç

Göç kavramı Türkiye’de çocuk işçilik sorununu besleyen faktörlerden biridir. Köyden şehre göç eden aileler, köyde tarım sektörü ile uğraşmayı bırakıp şehre taşınmaktadır. Kente yerleşen aileler, şehirlerde zorunlu olarak ya sanayi ya da hizmet sektöründe kendilerine iş imkânı bulabilmektedirler. Bunun sonucunda köyden kente göç eden ailelerin şehirdeki iş sektörleri için niteliksiz iş gücü ortaya çıkmaktadır. Niteliksiz iş gücü beraberinde yoksulluğu getirmektedir. Köyden kente yaşanan göç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk çocukların eğitimden uzaklaşmalarına ve çalışma hayatına itilmelerine neden olmaktadır (Şahin, 2009: 35).

TÜİK’in 2012 yılı çalışan çocuklar anketi sonuçlarına göre, ekonomik işlerde çalışan çocukların çalışma nedenleri incelendiğinde, 6-17 yaş grubundaki çocukların çalışma nedenlerinin başında %41.4 ile “hanehalkı gelirin katkıda bulunmak”, ikinci sırayı %28.7 ile “hanehalkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak”, üçüncü sırayı ise %15.2 ile “iş öğrenmek, meslek sahibi olmak” almaktadır. Ailenin isteği nedeni ile çalıştığını belirten çocukların oranı %6, kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalışan çocukların oranı ise %6.8 dir (TÜİK, Çalışan Çocuklar Anketi, 2012: 19).

Grafik 1: TÜİK Verilerine Göre Türkiye’de Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Nedenleri (2012)

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar Anketi, 2012, s. 19.

5. Çocuk İşçiler ve İş Hukukundaki Yansımaları

Çocukların çalıştırılması sonucu meydana gelen çocuk işgücü ya da çocuk istihdamı konusunda yapılan çalışmalar sonucunda uluslararası ve ulusal kaynaklarda çocuk işçilerin çalışmasına ilişkin bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Çocukların çalıştırılması ile ilgili yasaklar AB Temel Haklar Şartı'nın 32. maddesi uyarınca şu şekildedir (Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2001: 16):

- Çocuk işçi çalıştırılması yasaktır. Gençler için daha elverişli olabilecek kurallar saklı kalmak üzere ve sınırlı istisnalar dışında istihdam edilmek için asgari yaş sınırı, zorunlu eğitimin tamamlanması için belirlenen asgari yaştan daha düşük olamaz.
- İşe alınan gençler, yaşlarına uygun çalışmak koşullarında çalıştırılmalı ve ekonomik sömürüye ve emniyetlerine, sağlıklarına veya fiziksel, ruhsal, ahlak ve sosyal gelişimlerine zarar verme olasılığı bulunan veya eğitimlerini engelleyebilecek her türlü işe karşı korunmalıdır.

Çocuk işçiliği ile ilgili diğer bir düzenlemede Türkiye'nin 2001 yılında kabul ettiği ILO'nun 182 sayılı "Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi" dir. Bu sözleşmeye göre 18 yaşının altındaki herkes çocuk olarak kabul edilmektedir. Sözleşmenin 3. maddesinde "kötü şartlardaki çocuk işçiliği" ifadesinin kapsamı a) fıkrası; çocukların alım-satımı, borç karşılığı veya askeri çatışmalarda kullanılması, b) fıkrası; çocuğun fahişelikte ve pornografik yayınlarda kullanılması, c) fıkrası ise uyuşturucu maddelerin üretiminde, d) fıkrasında çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işler, olarak belirtmiştir (Alpar, 2002: 3).

Ulusal kaynaklarımızdan olan 4857 Sayılı İş Kanununun "Çalıştırma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağı" başlıklı 71. maddesinde çocuk işçiler ile ilgili şu düzenlemeler yapılmıştır (Yüksel, 2014b: 52, 53):

1. On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler (md. 71/I).
2. Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılacakları işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez (md. 71/II).
3. On sekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile on beş yaşını tamamlamış, ancak on sekiz yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, on dört yaşını bitirmiş ve ilköğretimi tamamlamış çocukların çalıştırılacakları hafif işler ve çalışma koşulları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir (md. 71/III).

4. Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten fazla olamaz. Ancak, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir (md. 71/IV).
5. Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda birinci fıkrada öngörülen süreleri aşamaz (md 71/V).

İş Kanunun 72. maddesinde ise “Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünelinşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işlerde on sekiz yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılması yasaktır” hükmü verilmiştir. Kanun’un 73. maddesi ise çocukların gece çalışmalarına ilişkin bir takım kısıtlamalar getirmektedir. Hüküm şu şekildedir: Sanayiye ait işlerde on sekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır (md. 73/I). On sekiz yaşını doldurmuş kadın işçilerin gece postalarında çalıştırılmasına ilişkin usul ve esaslar Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir (md. 73/II).

6. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin İstatistikî Göstergeleri

Hem dünyada hem de Türkiye’de önemli sorunlar arasında yer alan çocuk işçiliği, her geçen zaman diliminde artış göstermektedir. Çocuklar henüz fiziksel, zihinsel, psikomotor gelişimlerini tamamlamadan her ne neden olursa olsun çalışmaya maruz kalmaktadır. Yaşanan bu olay, tüm yönleriyle ülkelerin gelişmişliğini, ekonomisini ve toplumsal durumunu etkilemektedir. Tüm insanlığın sorunu haline gelen bu problem dünyada yaklaşık 168 milyon çocuğun sağlık, eğitim, sıcak bir yuva gibi en temel haklarını ellerinden almaktadır. ILO tarafından 2012 yılında yayınlanan “MarkingProgressAgainst Child Labour: Global Estimates and Trends 2000-2012” adlı raporda dünyada var olan çocuk işçileri ile ilgili sayısal istatistiklere yer verilmiştir. 2000, 2004 ve 2008 yıllarında çalışan çocuk sayıları ile 2012 yılındaki bu veriler karşılaştırılmıştır.

Tablo 1:Dünya Genelinde2000-2012 Yılları Arasındaki, 5-17 Yaş Grubunu Kapsayan Çocuk İstihdamı, Çocuk İşçi ve Tehlikeli İşlerde Çalışan Çocuk Sayıları

	Çocuk İstihdamı		Çocuk İşçi		Tehlikeli İşler	
	(‘000)	%	(‘000)	%	(‘000)	%
2000	351,900	23.0	245,500	16.0	170,500	11.1
2004	322,729	20.6	222,294	14.2	128,381	8.2
2008	305,669	19.3	215,209	13.6	115,314	7.3
2012	264,427	16.7	167,956	10.6	85,344	5.4

Kaynak: ILO, 2012a, “MarkingProgressAgainst Child Labour: Global Estimates and Trends”, s. 3.

Tablo 1 incelendiğinde 5-17 yaşları arasında 2000 yılından 2012 yılına kadar tüm çalışma şekillerinde sayıların düştüğü gözlenmektedir. 2012 yılında tüm dünyada çocuk işgücü sayısı 168 milyonken, bu sayının 85 milyonu tehlikeli işlerde çalışmaktadır. Hemen hemen çalışan çocukların%50’si tehlikeli işlerde çalışmaktadır. Aynı zamanda istihdama katılan çocuk sayısı, 2000 yılında yaklaşık olarak 352 milyon iken 2012 yılında 264 milyon civarındadır. Yine aynı şekilde çocuk işçi sayısı 2000 yılında yaklaşık 246 milyonken 2012 yılında 168 milyona kadar düşmekte ve bu sayı tüm çocukların %11’ini kapsamaktadır. 2008 ve 2012 yılları arasındaki 4 yıllık zaman diliminde, çocuk işçiliği 47 milyon azalarak 215 milyondan 168 milyona düşmekte ve tehlikeli işlerde çalışan çocukların sayısı ise 30 milyonluk bir azalma ile 85 milyonu bulmaktadır. Rapora göre 2016 yılında çocuk işçiliğinin 134 milyona, tehlikeli işlerde çalışan çocukların sayısının ise 65 milyona kadar düşeceği tahmin edilmektedir (Tablo 1).

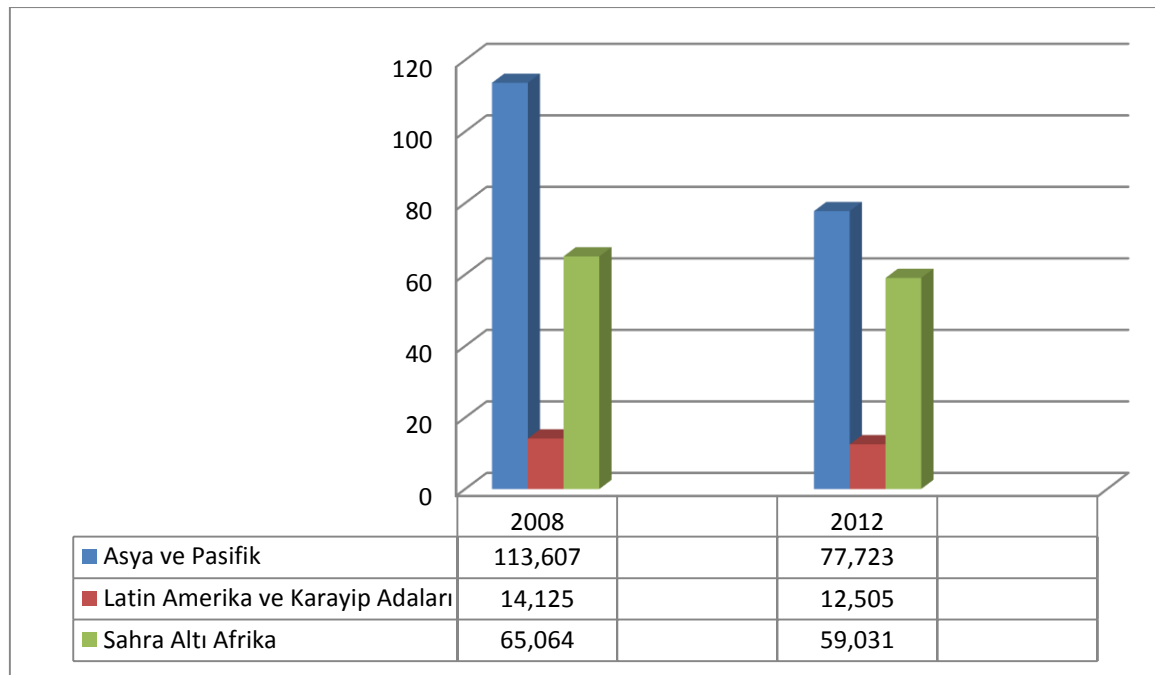
Tablo 2:2000-2012 Yılları Arasındaki, 5-17 Yaş Grubu Çocuk İstihdamı, Çocuk İşçi ve Tehlikeli İşlerde Çalışan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımları

		Çocuk İstihdamı		Çocuk İşçi		Tehlikeli İşler	
Cinsiyet	Yıllar	('000)	%	('000)	%	('000)	%
ERKEK	2000	184,200	23.4	132,200	16.8	95,700	12.2
	2004	171,150	21.3	119,575	14.9	74,414	9.3
	2008	175,777	21.4	127,761	15.6	74,019	9.0
	2012	148,327	18.1	99,766	12.2	55,048	6.7
KIZ	2000	167,700	22.5	113,300	15.2	74,800	10.0
	2004	151,579	19.9	102,720	13.5	53,966	7.1
	2008	129,892	16.9	87,508	11.4	41,296	5.4
	2012	116,100	15.2	68,190	8.9	30,296	4.0

Kaynak: ILO, 2012a, “MarkingProgressAgainst Child Labour: Global Estimatesand Trends”, s.6.

Tablo 2’de 2000-2012 yılları Arasındaki, 5-17 yaş grubunu kapsayan çalışan çocukların cinsiyete göre dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre 2012 yılında toplam 168 milyon olan çocuk işçilerin oranları incelendiğinde; erkek işgücünün sayısı 100 milyon ile %12.2 iken; kız işgücünün sayısı ise 68 milyon ile %8.9 ’dur. Yine tabloya göre her yıl çocuk işçiliği sayısının hem erkek bazında hem de kız çocuk işçisi bazında azaldığı görülmektedir. Bu durum ILO’nun Çocuk İşçiliğini Önlenmesi Uluslararası Programı (IPEC) desteğiyle tüm dünyada yürüttüğü 1.000 kadar programla çocukların çalıştırılmasına karşı yapmış olduğu programların amacına uygun olarak gerçekleştirildiğinin en temel göstergesidir (Tablo 2)

Grafik 2: Çocuk İşgücünün Bölgelere Göre Dağılımları (2008-2012)

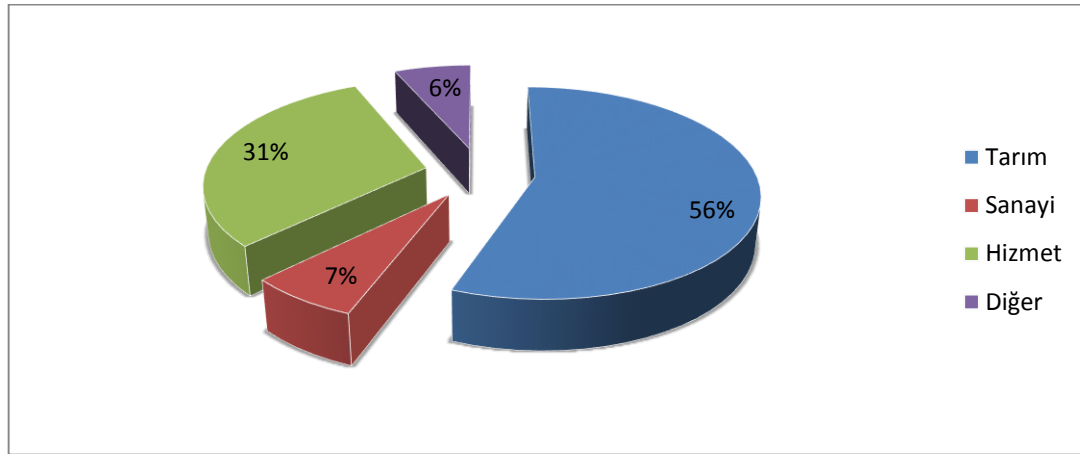

Kaynak: ILO, 2012a, “MarkingProgressAgainst Child Labour: Global Estimates and Trends”, s. 5.

ILO'nun 2012 tahminlerine göre 5-17 yaş grubunda çalışan 77 milyon çocuk ile Asya Pasifik Bölgesi en çok çocuk işçinin çalıştığı bölgedir. Grafik yüzde olarak incelendiğinde 2012 yılında %21,4 ile Sahra Altı Afrika Bölgesinde istihdam edilen çocuk sayısı diğerlerine göre oldukça fazladır. Asya ve Pasifik Bölgesinde çocuk işçilerin sayısı 2008 yılından 2012 yılına kadar yaklaşık %32 azalırken, Sahra Altı Afrika Bölgesinde bu azalmanın %9 oranında olduğu görülmektedir. Latin Amerika Bölgesinde ise yaklaşık %2'lik bir düşüş söz konusu olmaktadır. ILO'nun yayınlamış olduğu bu rapor değerlendirildiğinde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocuk işçiliğinin artış gösterdiği ya da düşük bir oranda azaldığı, gelişmiş olan ülkelere ise çocuk işçiliğinin diğer ülkelere oranla daha az olduğu değerlendirilmektedir (Grafik 2).

ILO'nun dünyadaki 5-17 yaş aralığındaki çocuklar üzerinde yapmış olduğu rapor doğrultusunda, bu yaş grubundaki çalışan çocukların sektörlere göre dağılımına bakıldığında 2012 yılında çalışan çocukların %56'ı gibi çok büyük bir kısmının tarım sektöründe, %31'inin hizmet sektöründe ve %7'sinin sanayi sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Kısaca çocuk işçiler ailelerine yardımcı olmak ya da meyve, sebze toplamak gibi yapabilecekleri mevsimlik işler olduğu için en çok tarım sektöründe çalışmakta ya da çalıştırılmaktadır (Grafik 3).

Grafik 3: Dünyada Çalışan Çocukların Sektörlere Göre Dağılımı (2012)

Kaynak:ILO, 2012a, "MarkingProgressAgainst Child Labour: Global Estimates and Trends", s. 8.

Çocuk işgücü, gelişmekte olan ülkelere biri olan Türkiye için sosyoekonomik bir sorun niteliği taşımaktadır. Ortaya çıkan bu sorun Türkiye ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin insan sermayesinde kayıpların olmasına zemin hazırlamaktadır. Çocuk işgücü sorunu kent ve kırsal ayrımına tabi tutularak değerlendirilmekte, sanayi ve tarım ekonomilerinin ağırlık kazandığı bölgelere göre analiz edilmektedir. Yaş, cinsiyet, ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeyleri gibi sosyo-kültürel faktörler, analize yön veren diğer temel değerlendirme kriterleri arasında yer almaktadır (Acaroğlu, 2010: 38).

Çocuk işçiliğinin ülkemizdeki durumunun tespiti, sayısal verilerin gerçeği yansıtması ve alternatif politikaların geliştirilmesi için farklı raporlar hazırlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye İstatistik Kurumutarafından ILO/IPEC (Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Programı) teknik desteği ile Türkiye'de çalışan çocuklarla ilgili veri tabanı oluşturmak, çalışan çocukların çalıştıkları sektörleri, çalışma koşullarını, sosyo-ekonomik durumlarını ortaya koymak ve çocuk işçiliğini minimum sayılara düşürmek amacıyla 2006 ve 2012 yıllarında çocuk işgücü araştırmaları yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3'te çocuk işgücü temel göstergelerine yer verilmiştir. Tabloya göre 2006 yılında 6-17 yaş aralığında bulunan çocuk işçi sayısı 15 milyon 25 bin kişi iken 2012 yılında bu sayının 15 milyon 247 bin kişi olduğu görülmektedir. Bu yaş grubundaki istihdam oranı 2006 ve 2012 yıllarında aynı olup %5,9 dur. İstihdam olarak 2012 yılı 2006 yılı ile kıyaslandığında 3 bin kişilik bir artış söz konusudur. Bununla birlikte kentlerde çalışan çocuk işgücü 490 binden 400 bine düşerken, kırsal çalışan çocuk işgücü 400 binden 490 bine bir artış göstermektedir. Bu durum çocuk işgücünün tarımsal faaliyetlerde çalıştırıldığının en önemli göstergesi durumundadır.

TÜİK'in 2012 yılında yapmış olduğu Çocuk İşgücü Anketi sonucunda 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı, 15 milyon 247 bin kişidir. Bu yaş grubundaki çocukların %66,5'i kentsel, %33,5'i kırsal yerlerdedir. Çocukların %91,5'i bir okula devam ederken, %8,5'i okula devam etmemektedir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş grubundaki çocukların %97,2'si, 15-17 yaş grubundaki çocukların ise %74,7'si okula devam etmektedir. Yine aynı anket

sonucuna göre kurumsal olmayan nüfusun %20,6'sını 6-17 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır (TÜİK, 2013, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>Erişim Tarihi 08.12.2014).

Tablo 3: Çocuk İşgücü Temel Göstergeleri (Bin Kişi)

	2006	2012
Kurumsal olmayan sivil nüfus	68,378	73,950
0-5 yaş grubundaki nüfus	7,519	7,481
6-14 yaş grubundaki nüfus	11,378	11,386
6-17 yaş grubundaki nüfus	15,025	15,247
İstihdam (6-14 yaş)	285	292
İstihdam oranı (6-14 yaş)	2,5	2,6
İstihdam (6-17 yaş)	890	893
İstihdam oranı (6-17 yaş)	5,9	5,9
Kent	490	400
Kır	400	493
Erkek	601	614
Kız	289	279
Tarım	326	399
Sanayi	275	217
Hizmet	289	277
Ücretli veya yevmiyeli	505	470
Kendi hesabına veya işveren	24	10
Ücretsiz aile işçisi	362	413

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2012 verileri doğrultusunda oluşturulmuştur.

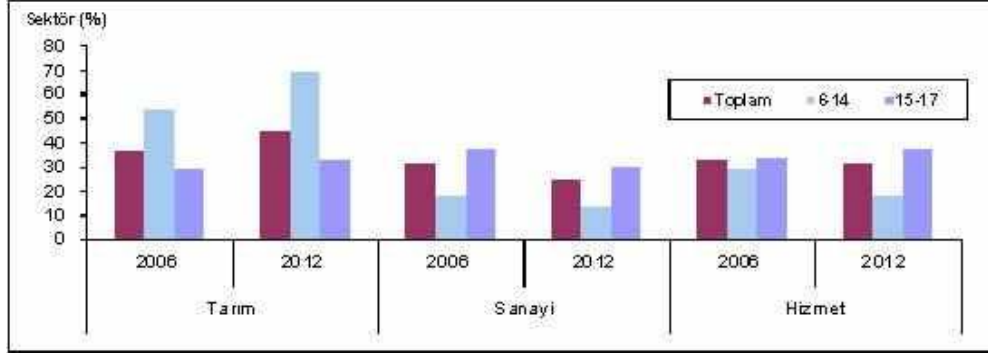
6-17 yaş grubunda istihdam edilen çocuk sayısı 1994'de 2 milyon 269 bin kişi iken, 1999'da 1 milyon 630 bin kişiye, 2006'da ise 890 bin kişiye gerilemiştir. 2012 yılında ise 893 bin kişi ile 3 bin kişi artmıştır. Bu yaş grubunda istihdam oranları ise, 1994'de % 15,2, 1999'da % 10,3, 2006'da % 5,9, 2012'de ise yine 5,9 olarak gerçekleşmiştir (Günöz, 2010: 26). Bu bilgiler doğrultusunda istihdam oranının 1994'ten 2012 yılına kadar düşüş içerisinde olduğu ve çocuk işgücünün azaldığı gözlenmektedir.

Yapılan anket çalışması sonucunda çalışan çocukların %49,8'i bir okula devam ederken, %50,2'si okula devam etmediği tespit edilmiştir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş grubundaki çalışan çocukların %81,8'i, 15-17 yaş grubundaki çalışan çocukların ise %34,3'ü bir okula devam etmektedir. Okula devam eden 6-17 yaş grubundaki çocukların %3,2'si ekonomik işlerde ve %50,2'si ev işlerinde faaliyet gösterirken, %46,6'sı herhangi bir faaliyette bulunmamaktadır. Bu yaş grubunda okula devam etmeyen çocukların ise; %34,5'i ekonomik işlerde ve %38,8'i ev işlerinde faaliyet gösterirken, %26,7'si herhangi bir faaliyette bulunmamaktadır (TÜİK, 2013, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>, Erişim Tarihi 08.12.2014).

Tabloya göre çocuk istihdamı cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde, istihdam edilen erkek çocuk sayısı 2006 yılında 601 bin, 2012 yılında ise 614 bin kişi olarak tespit edilmiştir. Aynı şekilde istihdam edilen kız çocuk sayısı 2006 yılında 289 bin, 2012 yılında ise 279 bin olarak ortaya çıkarılmıştır. Tespit edilen bu sayısal veriler doğrultusunda 2006 yılından 2012 yılına kadar kız ve erkek çocuklarının istihdamında ciddi bir düşüş sağlanmadığı aralarda yaklaşık 10 binlik artış ve azalışların olduğu görülmektedir. Fakat istihdam edilen erkek çocukların sayısı

2006 ve 2012 yılları için kız çocukların sayısının yaklaşık iki katıdır. Çocuk istihdamının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde (www.tuik.gov.tr):

Grafik 4:Sektörlere Göre Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar, 2006-2012

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Çalışan çocukların 2012 yılında %44,7'si (399 bin kişi) tarım, %24,3'ü (217 bin kişi) sanayi ve %31'i (277 bin kişi) hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir. Tarım sektöründe 2006 yılında 326 bin çocuk çalışırken, 2012 yılında ise bu sayı 399 bin kişiye çıkmaktadır. 2006 ile 2012 yılları arasında bu sektörlerde çalışan çocuk oranında % 22'lik bir artışın olduğu görülmektedir. 2012 yılının sektör bazındaki sonuçları, 2006 yılı sonuçları ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 8,1 puan artarken, sanayi sektörünün payı 6,6 puan ve hizmet sektörünün payı ise 1,5 puan azalmaktadır. İşteki duruma göre; çalışan çocukların %52,6'sı (470 bin kişi) ücretli veya yevmiyeli, %46,2'si (413 bin kişi) ise ücretsiz aile işçisidir (TÜİK, 2013, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>, Erişim Tarihi 10.12.2014).

Sonuç ve Öneriler

Çocuk işçiliği sorunu, çocukların çalışma nedenleri, sonuçları gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye için önem taşıyan konulardandır. Çocuk işçiliğinin arka planında yatan gelir dağılımındaki adaletsizlikler, yoksulluk, köyden kente göç, eğitim politikalarının yeterli olmayışı gibi problemler öncelikli olarak çözüme kavuşturulması gereken konulardır. Özellikle işverenlerin çocuk işçilere karşı tutumları, onları ucuz işgücü olarak görmeleri, çocuk işçilere yönelik yapılan düzenlemelerin eksik oluşu, işyerlerinin düzenli olarak denetlenmemesi ve caydırıcı yaptırımların olmaması çocuk işçi sayısında gözle görülür bir azalmanın olmamasına neden olmaktadır.

ILO tarafından 2012 yılında yayınlanan "MarkingProgressAgainst Child Labour: Global estimates and trends 2000-2012" adlı raporda dünyada var olan çocuk işçi sayısı 2008 yılında 215 milyonken, 2012 yılında bu sayının 168 milyona düştüğü görülmektedir. Yine 2012 yılında TÜİK tarafından yayınlanan "Çalışan Çocuklar" anketine göre; 2006 yılında 6-17 yaş aralığında bulunan çocuk işçi sayısı 15 milyon 25 bin kişi iken 2012 yılında bu sayının 15 milyon 247 bin kişi olduğu görülmektedir. Dünyada çalışan çocuk sayısında yaklaşık %20'lik bir düşüş varken Türkiye'de çocuk işçi sayısının arttığı görülmektedir. Bu durum çocuk işçi sayısının dünya genelinde azalırken Türkiye'de artış gösterdiğinin bir kanıtıdır.

Bu bilgiler ışığında Türkiye'de çocuk işçiliği sorununun çözümüne yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Yapılan araştırmalar çocuk işçiliğinin en temel nedeninin aile gelirine katkıda bulunmak olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle sosyo- ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin şartlarının iyileştirilmesi devletin en önemli görevidir. Bunun yanı sıra geleneksel bakış açısına sahip olan ailelere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından bilinçlendirme seminerleri yapılmalı ve aileler çocuk işçiliğinin zararları konusunda bilgilendirilmelidir.
2. Zorunlu eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkarılmış olmasının çocuk işçi sayısını azaltacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra kaliteli eğitimin verilmesi, çocukların yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesi ve vasıf düzeyi yüksek bireylerin istihdam olanaklarının artırılması çocuk işçi sayısını azaltacaktır.
3. Çocuk işçiliği ile mücadelede, çocukların korunmasını amaçlayan çalışma hayatının düzenlenmesinde meydana gelen mevzuatlar uluslararası standartlara uygun hale getirilmeli, etkin bir biçimde uygulanmalı ve bu konuda çalışma yürüten kurum ve kuruluşların işbirliği içerisinde çalışması sağlanmalıdır.

4. Kadın istihdamının artırılması aile bütçesini arttıracak için çocuk işçi sayısını azalmasına katkı sağlayacaktır.
5. Çocuk işçilerin çalıştığı yerler eksiksiz olarak denetimden geçirilmeli ve çocuklar yasal hakları ve güvenlikleri konusunda bilgilendirilmelidir.
6. Eğitim masrafları yüzünden okulu bırakıp çalışmak zorunda olan çocuklara eğitim desteği ve sosyal yardımlar sağlanmalı, başarılı olan çocuklara burs imkânı sunulmalıdır.

Kaynakça

- Acaroğlu, Hakan (2010), **Türkiye’de Çocuk İşgücüne İnsan Sermayesi Açısından Bir Yaklaşım: Yoksulluk, Çocuk İşgücü ve İnsan Sermayesi Döngüsü**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (2001), Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- Alpar, M. Bülent (2002), “Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Hakkında 182 Sayılı ILO Sözleşmesi İle İlgili Çalışma Hayatı Mevzuatı”, Kamu İş Dergisi, 7(1), 1-14.
- Baştaymaz, Tahir (2002), “İstihdamın Korunması ve Geliştirilmesi”, Endüstri ilişkilerinin Güncel Sorunları Semineri Ve Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Bölümleri Toplantısı, Ankara.
- Bulut, Işıl ve Gülcan, Murat Gürkan (2007), **Çocuk İşçiliği İle Mücadelede Öğretmen El Kitabı**, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.
- Bulutay, T. (1995), **Türkiye’de Çalışan Çocuklar**, T.C. Başbakanlık devlet İstatistik Enstitüsü Uluslararası Çalışma Örgütü, Ankara.
- Fidan, Fatma (2001), “Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo- Psikolojik Bakış Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 2004, 30-49.
- Günöz, Mustafa (2010), **Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri**, Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>, Erişim Tarihi 08.12.2014
- ILO (2012)**, “MarkingProgressAgainst Child Labour: Global Estimates and Trends”.
- Karabulut, Özcan (1996), **Türkiye’de Çalışan Çocuklar**, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ören, Kenan (2013), **Sosyal Politika**, 3. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Sargutan, Erdal (2006), **Sosyal Politika Bilimi**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Şahin, Barış (2009), “Çocuk İşçilerin Korunması”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Şen, Bülent ve Kahraman, Fatih (2012), “Oyun Hakkının Uzağında Yaşamak: Türkiye’de İçgöç ve Çocuk Emeği”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27, 167-189
- Terzi, Fatma (2009), “Çocuk İşçilerin Psiko-Sosyal Durumları”, Karedeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.
- TİSK, “Çocuk İşçiliği Konusunda Görüş ve Öneriler”, 2010, <http://www.tisk.org.tr/> TİSK, ipcc.asp?id=508 Erişim Tarihi 08.12.2014.
- Tor, Hacer (2010), “Türkiye de Çocuk İşçiliğinin Boyutları”, ZfWF, 2(2), 25-42.
- TÜİK Haber Bülteni, Sayı 13659, 2013.
- TÜİK, 2012.
- TÜİK, Çalışan Çocuklar Anketi, 2012.
- www.tuik.gov.tr.

Yaman, Berker (1977), **Kalkınmakta Olan Ülkelerde İstihdam Sorunu ve Çözüm Yolları**, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 27, Bursa.

Yüksel, Hasan (2014a), **Güncel Gelişmeler Işığında Sosyal Politika**, Ekin Yayınevi, Bursa.

Yüksel, Hasan (2014b), **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, Ekin Yayınevi, Bursa.

Extended Abstract

The objective of this study is to lay an emphasis on the concept of child labour that is acceded as a “disadvantaged group” in regards to social policy. The main concern of social policy is to form a society in which human welfare is high, the notion of justice is prevalent in all spheres of life which is carried out by means of sets of policies implemented and that appeal for the happiness of humans and sustainability of the society itself. Hence, social policy that is taken into account as an instrumental tool for the wellbeing of the society is a policy conducted and practiced by the state. The ultimate goal of these policy practices is to convert the society into an organism that stands sound now and in the upcoming future through finding out certain solutions to some problem related to disadvantaged groups like disabled people, the old, the women, and so on.

Children as a disadvantaged group of societies constitute a big scale of the employment which can be regarded as a sort of human rights violation. This violation results from several reasons such as contributing family budget, poverty alleviation, and so forth. All these concerns force children to work while getting their education, so this process is hazardous for their lives as well as their education. As a result of the study, it was concluded that:

- Child labour is a direct human rights violation.
- In spite of some fluctuations, child labour has been decreasing since 2000 which can be interpreted in a way that the precautions concerning this problem bring about positive results.
- More than females, males are the direct subject of child labour.
- Compared to the rest of the world, child labour is highest in Asia and Pasific region.

Depending upon the sector, children are employed more in the sector of agriculture which is the main sector for unregistered work.